

Փ Ո Ւ Ն Ձ

Օ Ր Ա Գ Ի Ր

10 փարայ

ԹԻԻ 204

ՀԻՆԴՇՍԲԹԻ

1868 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12

Առայժմ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը հճատարակուի — Մէկ հատը տար փարայ է :
— Մայրաքաղաքիս մէջ բաժանորդ ըլլալ ուղղը մէկ մէճիտ պիտի վճարէ 400 թուոց համար. իսկ
գաւառաց մէջ 25 զըշ. գարձեալ 400 թուոց համար, թղթատարութեան ծախքէ աղատ ըլլալով :
— Դանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի համար : — Լրագրիս վերաբերեալ նամակ և ուրիշ
որ և է գրութիւն պետք է ուղղել առ Տնօրէնն ի կ. Պօլիս Ռ. Յ. Գիւլքըճեան տպարանը :

Ա.ԶԳԱՅԻՆ

Իւսկիւտարի Ս. Խաչ թաղի աղջկանց վարժարանին հարցաքննութիւններն ինչպէս նաեւ պարզեւաբաշխութեան հանդէսն կատարուեցան : Այս վարժարանին վրայ մեր հետ ուրիշ լրագիրք ալ գտվեալութիւնը, խօսեցան, ըստ որում յիշեալ հաստատութիւնը յառաջագէժ վիճակի և առաւել եւս յառաջադիմելու ընթացից մէջ տնտեսեցաւ, ի շնորհս անձանձիր ջանից խնամակալութեան մը՝ որ թաղին երեւելի ընտանիքներէն ազնուական ու բարեկիրթ Տիկիններէ կրողկանայ, Հրաւիրեալ ուսումնական անձինք և բոլոր թաղեցիք շնորհակալ ըլլալով խնամակալութեան և մեծ պարգ. Ուսուցիչներէն, կիսափաքին որ ազգիս մէջ աղջկանց համար այսպիսի շատ վարժարաններ գտնուին :

Յաւ եղաւ մեզ որ բանաւոր պատճառներով չկրցանք պատասխանել մեզ եղած հրաւրանաց : Սակայն ուրախ եմք որ քննութեան գացող մեծ բարեկամներէ վարժարանին վրայ այն

պիտի տեղեկութիւններ ստացանք, որոնց վրայ համարձակօրէն կրնեմք թէ “ Սէլամիյէի աղջկանց վարժարանը ընտիր և ճշմարիտ Հայուհիներ կպատրաստէ ” : — Մենք կմտա եմք թէ մեզ աւախակից կըլլան հայ դաստիարակութեան փափաքող բոլոր աղջայինք : Ազգիս մէջ աղջկանց վարժարաններ կան. բայց՝ անոնց մէջ արուած կրթութիւնը դժբաղդաբար հայկական չէ, աղջկանց վարժարաններուն մեծ մասը այնպիսի արամադրութեան մը մէջ կը գտնուին, որոնցմէ շատով կրնեմք թեթեւօրիկ օրիորդներ կրնան վերերեւիլ . . . : Միայն Սէլամիյէի աղջկանց վարժարանին համար կրկնապէս թէ հայկական դաստիարակութիւն կարրուի, այսինքն խնամակալութիւնը փոյթ կտանի աւանդել տալ անոնց այն ամեն ուսմունքը, որովք միայն կրնայ աղջային իգական սեռը ազնուականանալ և օգտակար ըլլալ : Հայ օրիորդք՝ ըստ մեզ՝ դիտուեն, ուսումնական ու կիրթ եղած կըլլան, եթէ սորված ըլլան հայ լեզուն, հայ պատմութիւնն, Հայաստանեայց կրօնքն, արբաղան և ընդհանուր պատմութիւն :

ներն, աշխարհագրութիւն ու թուաբանութիւն, և ուրիշ այսպիսի կարեւորագոյն ուսմանք: Առանց ասոնց, դաշնակն, դաղդղարէնն, պարեզն ու սեթեւեթիւն կրթութիւն չեն համարուիր, ինչպէս ոմանք սկսան համարել: Աղէկ է որ ազգային իգական սեռն ազգէտ մնայ, քան թէ՝ ասոնք միայն սորված ըլլայ:

Փառք Սէլամիյէի վարժարանին խնամակալ աղնիւ Տիկնայց, որ օգտակար ու կարեւոր դատարարութիւն կուտան: Փառք նաեւ Սէլամիյէի ազգայնոց, որ ճանչնալով այսպիսի խնամակալութեան արժէքն ու երախտիրը, կ'ընդունեն որ աղնուստուն Տիկնայք շարունակեն իրենց խնամքն ու հոգովութիւնը, այսուհետեւ ընդունելով լնկերութեան մ'ալ աջակցութիւնը:

Ի վերջոյ, արժան կ'համարիմք մատնաւորապէս նշանակել վարժարանին տղակերտներէն չորս յառաջագետ օրիորդաց անունները, որոց պատառխանները զնայեցուցեր են մեծարգոյ քննիչներն:

Օրիորդ ԱՄՊԵՐ Մ. ԷՆՍԵՐՃԵԱՆ

» ԱՆԵՒՅԱ Ե. ԹՈՒՂԱՅԵԱՆ

» ԻՄԱՍՏԻԿ) ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

» ՇՆՈՐՀԵԿ)

... Խմբագիր

Ձեր օրագրոյն օդոս. Յի թերթին մէջ Սէլամիյէի մը ստորագրութեամբ նամակ մը հրատարակուած է, որուն մէջ բաց ի ուրիշ կէտերէ, երկուց եղբարցս կողմէն Ա. Խաչ Եիզեկոյ վաճառուած գէշի մը խնդիրը կ'երևի: Եւ ամսկին գրութեան եղանակէն գոյցէ այնպէս կարծիք բնեն ընթերցողը, թէ այն սենեակը իմ խաղախանութեան օրով և իմ աղբեղութեամբն ծախուած

և այս կերպով ժառ օր քրտած ըլլայ Թաղախան անտուն: Այս սխալ կարծիքս ուղղելու համար պարտ կ'համարիմ ծանուցանել ձեր օրագրոյն միջոցաւ թէ յիշեալ սենեակը որ մեծ նոր խանի վերի յարկը կ'գտնուի 1859 թուին սկիզբները ծախուած է եկեղեցւոյ, ըսել կըլլայ իմ խաղախանութեան հինգ արբէ աւ և եւս առաջ, հանգուցեալ Օտեան Պօղոս Աղայի միւթէվէլլիութեան օրովը 75,000 ղուրուշ ապիւն ստակի: Են միջոցին որ ամսակուն վարձք կը բերէր 400 ղուրուշ, եւ սոյն վարձքս շարունակեց մինչեւ 62 օգոստոսի վերջը: յետոյ մինչեւ 64 փետրվարի վերջ այսինքն 18 աւիս ալ 300 ական ղուրուշ վարձք առնուած է: Ենտեւհետեւ սկսած է հետդհուէ նուազիլ ինչպէս որ յայտնի կ'երեւի Եկեղեցւոյ հաշուէստումարներուն մէջ: Մեր վաճառած սենեկին կարգի անկիւնը 22 թիւ սենեակ մը կայ Խաչակիւղեան ընտանեաց վերաբերեալ: սոյն սենեկին համար այն առեւ հարիւր յետոս հազար ղուրուշ գէշ առաջարկուած էր դնողի մը կողմէն եւ ամսական վարձք ունէր 600 ղուրուշ: Ձեր նամակալիրը աղէկ կըլլայ որ մէկ անգամ հետաքրքիր ըլլայ հասկընալով թէ յիշեալ սենեակը քանի ղուրուշ արժէք կրնայ ունենալ այժմ, եւ ինչո՞ւ համար ամսական 285 ղուրուշ վարձք կ'երէ փոխանակ 600 ի: Գործեալ յիշեալ սենեկին դիմացի հիւսիսակողման կարգի միւս սենեակները տարեկան Եօլը հազար ղուրուշ եկամուտ բերած ասեննին ինչո՞ւ համար այսօր դժուարեալ երէ հազար երէ հազար հինգ հարիւր ղուրուշ միւս կ'երեն:

Կերեւայ թէ Ձեր անստեղծ նամակագիրը դեռ չգիտէր հողերու, անշարժ ստացուածոց, կալուածոց եւ վաճառաց ժամանակին պարագայիցը համեմատ քննող Խաղախանութեան կամ Բարբորութեան Երեւայ ըլլալը: Եւ չէ ծանցած քանակութիւն այս ծախի խաղացած մեծ դերը: Ասոր փոքր ինչ խելամոռ տըլլալու համար բաւական է իրեն տեղեկանալ խելահաս անձերէ թէ ինչ էր անշարժ

կալուածոց եւ ստացուածոց արժէքը վերջին Խորհրդի պատերազմի ատեններն ու վերջերը եւ ինչ է այսօրուան տարբերութիւնը :

Սոյն յօդուածոյս անկիւն մը շնորհելնիդ խնդրելով, Մնամ եւ այլն :

3 սեպ. 1868 Գաբրիէլ Գրասերեան
Իւսկիւտար-Սէլամիէ :

... Տէր

Արտակիրու Մաշկերու գիւղը, քանի տարիէ ի վեր ոչ օրինաւոր եկեղեցի, եւ ոչ օրինաւոր դպրոց ունէր. եկեղեցին չորս անկիւնէն ճղքած այսօր վաղը փլչելու վտանդին մէջ եւ դպրոցն ալ առանց հասոյթի, այսօր վաղը գոցուելու վտանդին մէջ ըլլալով, աղքատիկ գիւղացիքս զգային ասոնց վերանորոգման անհրաժեշտ պէտքը, ամեն ջանք ի գործ դրին եւ վերջին ճիգերնին թափելով, աղգատէր բարերարաց ստատարութեամբ եկեղեցին եւ միանդամայն դպրոց մը կառուցին :

Այլ աւաղ զաւալի կէտը սա է որ, եկեղեցին շինուեցաւ, ժամասացութիւնք կառուի, թէ եւ ունէին վարժապետ, բայց չկարենալով տարեկան թոշակ տալ, տարաբաղդ վարժապետը ստիպուեցաւ պանդխտութեան ելլել :

Ուրեմն այժմ նոյն վարժապետը Կ. Պօլիս գտնուելովն, եւ գիւղն առանց վարժապետի մնալովն, Պօլիս եւ Բերա եղեալ մաշկերացիքս ուսումնասիրական ընկերութիւն մը հաստատեցինք որ դարձեալ վարժապետն հայրենիք դարձունելով պաշտօնը շարունակել տանք. սակայն ինչպէս որ ըսինք աղքատիկ գիւղն արդէն պարագերու տակ բեռնաւորած ըլլալովն, անկարող կըլլայ իր վաճառքը եւ միանգամայն նսիրական պարտաւորութիւնը կատարելու :

Ուրեմն արժանայարգ Տէր, ինչպէս որ եկեղեցին եւ դպրոցը շինելու մասին աղգասիրաց օժանդակութեանը կարօտեցանք, հիմա դարձեալ դպրոցը բայց սրահելու մասին աղգականամ բարերարաց նուէրներուն կկարօտինք. եւ արդէն դանձանակ մ'աղ պատրաստած ենք յարգոյ Հասարակութեան մէջ յըջագոյեցունելու, ուրով քաջայայտ եմք որ գթառատ ձեռքեր չեն պակսիր նուէրներ շնորհելու եւ յաղեցունելու խումբ մը գեռախթիթ մանկանց ուսման ծարսուն, որով մնամք աղգասիրաց շնորհապարտ :

Միշտ Մ. Իսկիւն

Կարնոյ Առաջնորդ Վեհապետեան Տ. Յարութիւն Ս. Արքեպիսկոպոսն երէկ մայրաքաղաքս դարձաւ Ս. Երուսաղեմէն. Կյուսացուի որ Կ. Գերապատուութիւնը քիչ օրէն ճամբայ ելնէ գէպ ի իւր վիճակը, ուսկից բաժնուած է ժամանակէ մ'ի վեր :

Սերաստիայէն գրուած մասնաւոր նամակի մը մէջ հետեւեալ աղգային տեղեկութիւններն նշանակուած են :

« Ղարահիսար երկու եկեղեցի կոյ Ս. Նիկողայոս եւ Ս. Փրկիչ : վեց քահանայ եւ 600 ընտանիք կգտնուին : Մայր եկեղեցւոյ կից Մուշեղեան դպրոցը կայ, ուր 300 ի չափ աշակերտ կը կրթուին. 30 ը ուսումնական կարգի են, իսկ մնացեալք՝ հասարակ ընթերցմունք. դասատուն է Տ. Գրիգոր քահանայն, իսկ Ս. Փրկչեան վարժարանի աշակերտաց թիւն է յիսուն, որոց տասը ուսման կարարպին, իսկ մնացեալք՝ հասարակ ընթերցմունք. դասատուն է յարգոյ Ա.

ւեռիս Սահակեան :

« Մուշեղեան դպրոցն ունի քարուկիր պանդակ մը վաթսուն սենեակներով , որուն եկամուտով միայն կրաւականանայ . իսկ միւս դպրոցը եկեղեցիէն կմստակարարուի : 120 զուրուշէն աւելի ամսական ունեցող վարժապետ չկայ : Երկու դպրոցը վեց վարժապետ և երկու անտես ունին :

« Քաղաքին հիւսիսային կողմը կիցնայ Թամզարու գիւղաքաղաքը , ուր 300 Հայ բնաւոր կգտնուին : Կոյ երեք եկեղեցի . Ս. Գէորգ՝ որ մենաստան է . Ս. Թադատոր մայր եկեղեցին՝ որ համանուն դպրոց մ'ունի , ուր կգտնուին 150 աշակերտք , որոց 15ը ուսման և այլք հասարակ ընթերցման կադրապլին . իսկ Ս. Աստուածածին մատուռ է : Յիշեալ երեք եկեղեցիներն երեք քահանայ ունին , որ Ս. Թադատոր կ'ենան և պէտք եղած ատեն մատուռներն ալ կ'աւտարագեն :

Շուրայի—Տէվլէթի Մուսլին անուանեցան Սամի պէյ , և ստորկանութեան առաջին ժողովոյն անդամներէն իպրահիմ պէյ :

— Ըստ մէլիի երկաթուղոյն շինութեան վերադառնալ անուանեցաւ հասարակային շինութեան ժողովոյն անդամ Գոսթաքի Գարաթօտորի էֆէնտին :

— Ազեկանդրիոյ բրոնսեական հիւսապատը փառաւոր կոչուեք մը տուեր է ի պատիւ Եղիպատոսի բարձր . իւրախիլին դաճած անտեղ որդւոյն , վեգիբութեան աստիճանին բարձրանալուն առթիւ :

— Ազեկանդրիոյն մինչև Սուէիշ երկաթուղոյ մը շինութիւնը աւար-

տելով , հանդիսիւ բացուեր է և երթեւեկութիւնք սկսեր են :

— Լէվլէթ կղրէ թէ՛ Լնսոսի անուն հելլենական ծովասպատակ շոգենաւն Շիրայէն ճամբայ ելեր է , կրետէ երեսունութերորդ ուղեւորութիւն մը ընելու համար :

Սպանիոյ կառավարութիւնը դրեթէ օրհասական վիճակի մէջ կգտնուի . Թագուհւոյն և պաշտօնէից կառավարութեան դէմ ժողովրդեան մեծ մասը դժգոհութիւն կ'յայտնէ : Ապրտամբութիւնն այս օրերս դարձեալ վերելած է աւելի սաստկութեամբ : Մայրաքաղաքը պաշարման վիճակի մէջ դրուեր է , ուսկից դիւրին է մահաբերել կառավարութեան ինչ դժուարին վիճակի մէջ գտնուիլը : Պաշտօնէից մէջ փոփոխութիւններ կրկան , և զօրայ մէկ մասն ալ ապստամբայ հետ միացած են : Խել մը զօրապետներ՝ օրոնքանցեալ ապստամբութեան մը պատճառաւ աքսորուած էին , յաշուեր են Սպանիոյ գլխաւոր քաղաքները մանել և ոյժ տալ ապստամբաց :

Ահա այսպիսի օրհասական ապգնապի մէջ կգտնուի հիմա Սպանիա , որովհետեւ ժողովուրդը առհասարակ գոհ չէ իւր վեհապետութիւն և անոր պաշտօնէից կառավարութենէն : Տէրութիւն մը՝ որ չուզէր կամ չկրնար ինպատահասարակոց բարւոյն ընթանալ , ու չկամ կանոխ անպատճառ բնաջինջ պիտի ըլլայ :

ՏԵՐՈՒՆ ԵՒ ՏԵՐ

Հ. Ս. ԱՆԱՃԱՃԱՆ